

TÜRKİYE’de KEMALİZM KARŞISINDA SİYASAL İSLAMCI HEGEMONYANIN İNŞASI

THE CONSTRUCTION of POLITICAL ISLAMIST HEGEMONY vs KEMALISM in TURKEY

Kemal ÇİFTÇİ¹

Özet

Bu makale, Türkiye’de “Kemalist” devlet geleneğinin en önemli “öteki”lerinden birisi olan siyasal İslamcı bir gelenekten gelen kadroların kurduğu Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ve “Kemalist” devlet düzeni/yapısı arasında devam eden mücadeleyi tarihsel bir bakış açısıyla ele almaktadır.

Türkiye’de ünlü İtalyan filozof Antonio Gramsci’nin kullandığı anlamda, yani hem tahakkümü hem de rızayı içeren bir “Kemalist” hegemonya ve onun oluşturduğu paradigmadan bahsedilebileceği ileri sürülmektedir. Bununla birlikte, “Kemalist” hegemonyanın, Türkiye Cumhuriyeti’nin 29 Ekim 1923’te kuruluşundan Bu yana ilk defa karşıt bir hegemonya ile karşı karşıya kaldığı ifade edilmektedir.

AKP’nin 3 Kasım 2002 genel seçimlerinden zaferle çıkması ile başlayan süreçte, siyasal İslamcı kadroların Türkiye’de hükümet kurduğu yıllarda, “Kemalist” hegemonya karşısında siyasal İslamcı bir hegemonya inşa etme mücadelesinin bir gerilime yol açtığı belirtilmektedir. Uluslararası ve ulusal konjonktürdeki değişmelere bağlı olarak siyasal İslamcı kadroların Türk siyasal yaşamındaki etkisinin giderek zayıflayacağı, “sessiz devrim”in kalıcı olamayacağı ve “Kemalist” hegemonyanın varolmaya devam edeceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kemalizm, Hegemonya, Öteki, Siyasal İslam, Sessiz Devrim

¹ Yrd. Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, kemalciftci@hotmail.com

Abstract

This article deals with the on-going struggle between the ‘‘Kemalist’’ state organization/structure and the Justice and Development Party (JDP) established by a cadre inspired by the tradition of political Islam as one of the most important ‘Others’ of the Kemalist state tradition in Turkey.

The argument put forward in Turkey in this sense is the one as expressed by the famed Italian philosopher Antonio Gramsci: It’s a structure comprised of a hegemony that includes both dominance and consent, and the paradigm created as a result of such hegemony. However, another argument is that this ‘‘Kemalist’’ hegemonic structure has come face to face for the first time since the establishment of the Republic of Turkey on the 29th of October, 1923, with an opposing hegemony.

It’s claimed that the struggle to set up a hegemony based on political Islam opposing the ‘‘Kemalist’’ hegemony caused a disturbance increasing the tension in the process that got started in the wake of the victory of AKP in general elections held on the 3rd of November, 2002. Ultimately, depending on the developments on the international and national conjuncture, it is predicted that the influence of the cadres inspired by the tradition of political Islam on the political life in Turkey would fade away in the course of time, ‘‘the silent revolution’’ wouldn’t be long-lasting and the ‘‘Kemalist’’ hegemony would continue to exist.

Keywords: Kemalism, Hegemony, Other, Political Islam, Silent Revolution

Giriş

İnsanlar doğdukları andan itibaren gerek fiziksel ve gerekse de ruhsal olarak işlenmeye başlarlar. Toplumsallaşma sürecinde çocuk, bir yandan çevresiyle ilişki içerisinde biçimlenirken, diğer yandan değişik bağlamlarda kendi kendini keşfederek kendi benini kavrar. Bu açıdan, çocuğun gelişimi onun çevre tarafından basitçe şekillendirilmesi anlamını taşımaz; çocuk kişiliğini çevreyle etkileşimsel bir dinamik içinde kazanır ve toplumsallaşma, çocukluk döneminden sonra çeşitli gruplar içinde devam eder (Bilgin, 2001:7-8). Toplumsallaşma sürecinin önemli ayaklarından birisini devletlerin en önemli ‘‘yurttaş’’ oluşturma aracı olan okullar oluşturur. Devlet, okullarında verdiği eğitim-öğretim yoluyla ‘‘iyi bir yurttaş’’ olarak yetiştirmek için kollarını açmış bir şekilde onu beklemektedir.

Devlet açısından bakıldığında, bir devlet kendisine ne kadar çok aidiyet duygusu güçlü “yurtaş”lar yetiştirebilirse, o derece de kendi devamlılığını garantiye almış olur. Çünkü bu “yurtaşlar” devletin karar verici makamlarına geldiklerinde, kendilerine aktarılmış olan iyi/kötü, dost düşman, doğru/yanlış vb. kavramları doğrultusunda bir paradigmaya sahiptirler ve bu paradigma doğrultusunda kararlar vermeye devam ederler. Ancak; “yurtaş” oluşturma süreci içerisinde devletin kendilerine öğrettiklerini sorgulayanlar ve bunun sonucunda geçmişi ve şimdiki farklı şekillerde kurgulayanlar da olabilir. Devlet, kendi kurgusu dışındaki kurguların kendi varlığını tehdit etmesinden endişe eder ve bu nedenle de onları “öteki”leştirerek ve kendi yasal ve kurumsal mekanizmalarını kullanarak sistem dışına atmaya çalışır veya cezalandırma yoluna gider. Bu noktada devletlerin yasaları ve kurumsal mekanizmaları, “öteki”lerini baskılamakta zorlandıkları zamanlarda, en azından yurtaşlarının zihinlerinde, yeni bir ideolojinin etkinliğini arttırmakta olduğu ve yeni bir düzenin oluşabileceği düşüncesi oluşmaya başlayabilir. Yeni ideoloji, var olan hegemon/egemen ideolojinin yerini alamadığı sürece bir çatışma durumu ortaya çıkabilir.

Türkiye’deki “Kemalist” devlet geleneğinin en önemli üç “öteki”si olmuştur. Bu “öteki”ler, Kürt ayrılıkçı/bölücü hareketleri, “irtica”cı ya da siyasal İslamcı hareketler ve “sapık/yabancı”, “kökü dışarıda” olan ideolojiler olarak da nitelendirilen faşizm, komünizm, nazizm ya da sosyalizm gibi “Kemalizm”e karşıt hareketler olarak sınıflandırılabilir. Bu her üç “öteki” de “Kemalist” hegemonyanın sürekliliği için tehdit oluşturmuşlardır ve “Kemalist” yapının kurumları “öteki”lerin oluşturmuş olduğu tehdidi ortadan kaldırmak konusunda uzun dönemli olmasa da, kısa dönem periyotlarında başarılı olmuştur. Uzun dönemli kesinliğini sağlayamadığı için de “Kemalizm”, sürekli bir tehdit algılaması içerisinde kendisini varetmeye çalışmıştır. Bununla birlikte, Türkiye, 1990’lı yıllardan itibaren ve özellikle siyasal İslamcı bir gelenekten gelen kişiler tarafından kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)’nin 3 Kasım 2002 genel seçimlerinden zaferle çıkması ile başlayan ve 21.yüzyılın ikinci on yılında da devam eden süreçte, “Kemalist” hegemonya karşısında siyasal İslamcı bir hegemonyanın inşa edilmesi sürecine ve bu iki hegemonik düzen arasındaki gerilime sahne olmuştur. “Kemalist” hegemonya, Türkiye Cumhuriyeti’nin 29 Ekim 1923’te kuruluşundan beri ilk defa karşıt bir hegemonya ile karşı karşıya kalmıştır.

Bu makalede, yukarıda bahsedilen çerçeve içerisinde, AKP'nin 3 Kasım 2002 genel seçimlerinden zaferle çıkması ile başlayan süreçte, siyasal İslamcı kadroların Türkiye'de hükümet kurduğu yıllarda, "Kemalist" hegemonya karşısındasiyasal İslamcı bir hegemonya inşa etmemücadelesi, tarihsel bir perspektiften ele alınacaktır.

1. Türkiye Cumhuriyeti'nin Hegemon İdeolojisi: "Kemalizm"

Her toplumsal formasyonda, o formasyona damgasını vuran egemen bir ideoloji ve egemen üst-yapı kurumları vardır. Bunlar bir ölçüde o toplumun gerçeğini oluşturur, bir ölçüde de onu yansıtırlar (Timur, 1998:9). Türk siyasal kimliğinin egemen ideolojisi olarak oluşan "Kemalizm" de Mustafa Kemal Atatürk ve ulusal mücadeleyi yürüten ve sonrasında yeni bir devletin kuruluşunda rol alan kişilerin deneyimleri ve bilimsel bir temel üzerinde inşa edilmeye çalışılan Türk toplumunun/devletinin gerçeği ve onun yansıtıcısı olmuş, ilerleyen yıllar içerisinde ise "Kemalizm", hegemonik bir konuma gelmeyi başarmıştır. Bugün modern Türk Devleti'nin kuruluşunda ve belli bir süre genel politikasının yürütülmesinde temel olan fikir ve ilkelerin bütününe "Kemalizm" diyoruz (Timur, 2001: 108). İdeolojik adlandırmayla "Kemalizm", egemen bir paradigma olarak Türk kimliğini/ulusal kimliği/devlet kimliğini temsil eder hale gelmiştir.

1927'de yapılan kongresinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu partisi olarak ifade edilebilecek olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı bir siyasi cemiyet olarak tanımlanmış ve "Parti, devlet ve millet işlerinde din ile dünyayı birbirinden ayırmayı en önemli esaslarından sayar." denilmiştir. CHP'nin ana ilkeleri sayılan ve "6 Ok" biçiminde belirginleşen ilkeleri 10-18 Mayıs 1931 tarihleri arasında toplanan "üçüncü büyük kongresi"nde Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık ve Laiklik ilkelerinden sonra, Devletçilik ve Devrimcilik ilkelerinin de CHP tüzük ve programına girmesiyle Parti'nin "6 Ok"u tamamlanmıştır (Akşin vd., 1995: 113).

5 Şubat 1937'de yapılan anayasa değişikliğiyle CHP'nin altı oku Anayasa'ya katıldı ve Türk Devleti cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve devrimci bir devlet olarak tanımlanmıştır. Bu değişiklik CHP ile Türk devletinin tamamen kaynaşmasına resmen onay verilmesi ve "Kemalist"

ideolojinin devletin resmi doktrini olarak ilan edilmesi anlamına geliyordu (Kaplan, 2002:180). Kemalist devlet düzenini korumak ise, Atatürk'ün ölümünden kısa bir süre önce, 29 Ekim 1938 günü Cumhuriyetin 15. yıldönümü dolayısıyla, yayınladığı mesajında ifade ettiği şekliyle, görevi

“Türk vatanının ve Türklük camiasının şan ve şerefini iç ve dış her türlü tehlikelere karşı korumaktan ibaret olan....” orduya düşüyordu (Koçak, 2003: 113).

Türk ulusal kimliği, büyük ölçüde Cumhuriyet'in ilk on beşyılı içerisinde şekillenmiş ve daha sonraki yıllarda da oluşturulan kurumlar aracılığıyla toplumun yeni kuşaklarına yeni birikimlerle birlikte aktararak oluşumunu sürdürmüştür.

Ünlü İtalyan filozof Antonio Gramsci'nin kullandığı anlamda bir “Kemalist” hegemonya ve onun oluşturduğu paradigmadan bahsedilebilir. Bir toplumda var olan egemen siyasal-ekonomik-toplumsal ilişkiler düzeninin yeniden üretilerek meşrulaştırılmasını sağlayan düşünce, söylem ve pratikler bütünü olarak ideoloji, eğitim süreci boyunca meşrulaştırılarak ahlaki bir temelde bireylere benimsettirilmekte, dolayısıyla çocukluk çağından itibaren yurttaşların *zor değil rıza* temelinde, var olan düzene itaat etmeleri ve sadakat göstermeleri sağlanabilmektedir (Parlak, 2005: 4). Ulus inşa sürecinde, ulusun her yeni doğan üyesinin sosyalleşme süreci içerisinde o toplumun belleğini alması, düşünüş, algılayış ve anlamlandırma biçimlerini edinmesinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bunun sağlanmasının en önemli aracını da eğitim kurumları oluşturmaktadır. Ulusun bireyleri, eğitim kurumları içerisinde küçük yaşlardan itibaren egemen ideolojinin taşıyıcısı konumuna getirilmeye çalışılmakta ve toplumun egemen ideolojisinin kavramları çerçevesinde oluşturulmuş olan belleğini edinmeleri ve içselleştirmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Ne kadar etkili bir şekilde bu başarılabilirse, egemen ideolojinin devamlılığı o derece garantilenebilmektedir. “Kemalizm”, sadece örgün eğitim kurumları olarak okullar aracılığıyla değil, CHP, halkevleri, halk odaları, ordu, kitle iletişim araçları, hukuk sistemi vb. araçları kullanarak kendisini halka kabul ettirmeye çalışmıştır. Okullardan, gazete ve radyo-televizyon kanallarına, aileden orduya kadar pek çok kurum ve yapı, bireyleri, egemen iktidara baskıdan çok *rıza* üreterek bağlamaktadır (Parlak, 2005: 46). Gramsci'nin hegemonya

kavramında olduğu gibi “Kemalizm” de müttefiklerinin rızasına dayalı olarak egemenliğini sürdürürken, muhalifleri/”öteki”leri üzerinde ise *tahakkim* kurmaktadır.

“Kemalizm”in geleneksel olarak üç temel “öteki”side gerek uluslararası koşullar gerekse de iç siyasal gelişmelere bağlı olarak bir öncelik sıralaması edinmektedirler. Bu “öteki”ler kısaca aşağıda ele alınmıştır.

a) “İrtica”cılar ya da Siyasal İslamcılar

Cumhuriyet ilan edildiğinde İstanbul’da Ankara’ya rakip olabilecek tek siyasi seğenek Halife Abdülmecit Efendi’dir. Hilâfet sorunu, aslında bir rejim sorunu olarak görülmüş ve 3 Mart 1924’te Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), Hilâfet’in kaldırılmasına karar vermiştir. Aynı gece Halife Abdülmecit Efendi yurt dışına çıkarılmıştır. Aynı yasa uyarınca Osmanlı Hanedanı’nın üyeleri de yurt dışına çıkarılmışlardır. Ulusal mücadelede görev alan askerlerden Ali Fuat Cebesoy’un ifadesiyle, sinsi ve gizli bir irtica hareketi baş göstermişti (Cebesoy, 1960: 93). İrtica ile mücadelenin bir parçası olarak İslam’ın “doğru” şekilde halka anlatılabilmesi ve halkın inançlarından kaynaklı gereksinimlerinin karşılanabilmesi için bir devlet kurumu olarak Diyanet İşleri Başkanlığı tesis edilmiştir. “Kemalizm”in, önde gelen “öteki”lerinden biri olan irtica, dünyadaki en güçlü, en yapıcı, en kutsal, en dinamik ve inananlarına her zaman “ilerlemeyi” isteyen din olan İslâm’dan değil, onu bize yüzyıllardır yanlış aktaranlardan kaynaklanıyordu. Bu çerçevede içinde İslâm, modern Türk’ün (milli) kimliğinin bir unsuru olarak tanınmış, modernleştirici amaçlara paralel olarak en rasyonel, en akla yakın din olarak, özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı vasıtasıyla, “doğru” bir şekilde yeniden yorumlanmış, bu yorum da resmileştirilerek İslâm kontrol altına alınmıştır (Çınar, 1996: 33). Daha doğru bir ifadeyle kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Dini, devlet işlerinden ayrı ve bireyin vicdanıyla ilgili bir inanç sistemi olarak görmek ve göstermek sorunu çözememiştir. Çünkü İslâmiyet din ve dünyanın, din ve devletin birlikteliğine, içiçe geçmiş olmasına dayanmaktadır. Dolayısıyla İslâm dininin egemen olduğu bir toplumda laiklik ilkesinin gerçekleştirilmesi için, önce dinin devlet tarafından denetim altına alınması, sonra da din ve devletin birlikteliği inancının, bireysel düzeyde değiştirilmesi gerekmektedir (Köker, 2005:166). “Kemalist” laiklik ilkesi, sıkça tekrarlandığı gibi din ve devletin ayrılmasına değil, tersine dinin

devlet tarafından kontrol altına alınmasını gerçekleştirmeye çalışmıştır. Din eğitimi de devlet tarafından verilecektir. Halkın büyük bir çoğunluğunca benimsenmiş olan dinsel içerikli değerler sistemi, öncelikle siyasi iktidar bakımından, sonra da arzulanan toplumsal yeniliklerin gerçekleştirilmesi açısından “Kemalistler”in en etkili ideolojik rakibi olmuştur. Dolayısıyla “Kemalizm”, kültürel ve iktisadi programı çerçevesinde halkın duyu ve düşünüş biçimleriyle çatışmıştır (Köker, 2005: 169).

Geleneksel olarak modernleşme karşıtı olan İslamcılar, “Kemalist”leri Batı’yı taklit etmekle ve İslam’dan toplumu uzaklaştırmakla suçlamışlardır. Ancak bu söylemleriyle “Kemalist” devletin tahakkümüne uğramaktan kurtulamamışlar ve sistem dışına itilmişlerdir. 3 Kasım 2002 seçimlerinde aynı çizginin ürünü kadrolarca kurulan ancak pragmatik bir dönüşle ve stratejik bir siyasetle Batı karşıtlığı söylemini terk eden AKP ile sistem içinde kendilerine yer bulabileceklerdir.

b) Kürt Ayrılcılığı

Türkiye’de halifeliğin kaldırıldığı yıl olan 1924’te başkaldırma hareketleri başladı ve Mustafa Kemal Atatürk dönemi baştanbaşa sürekli Kürt ayaklanmaları ve bunlara karşı Cumhuriyet ordusunun hareketleri ile geçti (Oran, 1997: 211). 1924’te patlak veren Şeyh Sait Ayaklanması iç ve dış düşmanın birlikte hareket ettiğine ilişkin algılamayı güçlendiren önemli bir örnek oluşturmaktadır. Dini referans alan ve esas amaçları devrimlere ve cumhuriyete karşı olmak olan, halkı bu amaçla cahil bırakarak bireysel çıkarlarını sürdüren softa ve şeyhler, bu ilk grubun temel rahatsızlık ve yumuşak noktalarını kullanan hain politikacılar ile bu iki grubu birden kullanan üstelik İslamla da ilgisi olmayan yabancılar üçlü bir düşman ittifakı kurmuşlardır (Parlak, 2005: 430-431). Kemalist yetkililerin kısmen basılan daha sonraki gizli raporlarında, ifade edilen ortak korku, Osmanlı gibi parçalanma kaygısıdır ve Kürt sorunu Anadolu’nun parçalanması kaygılarına süreklilik kazandırmaya devam etmektedir. Cumhuriyet hükümetleri, Türkleştirme politikalarıyla Kürtler dışındaki Müslüman etnik grupları Türk kültürüne yakınlaştırılarak mesele olma potansiyellerini ortadan kaldırmayı başarmışlardır. Ancak, Kürtler mesele olmuşlar ve Cumhuriyetin başından beri hem iç hem de dış politika konularında Türkiye’yi sıkıntıya sokan bir konu olarak ön sıralardaki yerlerini korumaya devam etmişlerdir.

c) “Sapık” İdeolojiler

“Kemalist” ideoloji doğrultusunda “yurttaş” inşası gerçekleştirilmeye çalışılırken 1928-1946 yılları arasında ilk ve orta öğretimde okutulan *tarih* ve *yurttaşlık bilgisi* ders kitaplarında, faşizm, komünizm, nazizm ya da sosyalizm temelde özgürlükçü, milli hâkimiyetçi ve halka dayanmayan sistemler oldukları için eleştirilmektedir. Bütün bu olumsuzlanan ideolojilere karşı Türk milliyetçiliğinin “...milli olmayan cereyanların memlekete girmesini ve yayılmasını istemez” denilerek, bütün bu karşı ideolojilerin rejim tarafından kesinlikle yasaklandığı ve aslolanın Türk milliyetçiliği olduğu belirtilmektedir. Çünkü “bizim milliyetçiliğimiz... bütün Türkleri hangi dinden olurlarsa olsunlar derin bir kardeşlik hissiyle candan sevmek, onların refah ve inkişafını candan dilemekle beraber kendisine siyasi işgal hududu olarak Türkiye Cumhuriyeti hudutlarını kabul” etmiştir. Türk milliyetçiliği dışında farklı fikir ve ideolojilere yer olmadığı açıkça ifade edilmiştir (Parlak, 2005: 440). İkinci Dünya Savaşı sonrasında “demokrasilerin yanında” yer alan Türkiye, taklit ideolojilere izin vermeyecektir.

Türkiye’de demokrasi prensipleri geliştirilecek, fakat bu prensipler asla faşist ya da sol ideolojiler gibi yabancılardan taklit edilen siyasal akımlar olmayacaktır. Onlar siyasal alanın meşruiyet sınırlarının dışına çıkarılacaklardır (Koçak, 2003: 361-362). Örneğin, yasaklı Türkiye Komünist Partisi’yle bağlantılı iki solcu parti olan Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi ile Türkiye Sosyalist Partisi kuruluşlarından çok kısa süre sonra kapatılacaktır (Kaplan, 2002: 199-200). Atatürk’ün partisi CHP’nin yanında Atatürk’ün son başbakanı Celal Bayar tarafından CHP’den ayrılanlarca kurulan Demokrat Parti de (DP) 14 Mayıs 1950’de seçimleri kazanarak iktidara geldikten on yıl sonra “Kemalizm”den tavizler vermekle ve “öteki”lerini iktidara taşımakla suçlanmış ve ordunun müdahalesiyle iktidarını kaybetmiştir.

Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren “öteki” kavramı içerisinde yer alan ama irtica ve bölücülük yanında daha geri planda kalan sosyalistler, II. Dünya Savaşı ertesinde Sovyetler Birliği’nin süper güç olarak ortaya çıkması ve Türkiye’nin de içerisinde yer almaya çabaladığı Batı’nın en büyük “öteki”si olmalarının ardından 60’lar ve 70’lerde Türkiye’nin de en büyük “öteki”si olmuşlar ve Türkiye’nin iç ve dış politikası bu “öteki”den gelen

tehdit algılamasına göre şekillenmeye başlamıştır. Sosyalistler, aynı zamanda Kürt halkının varlığını ve ana dilinde eğitim görme hakkı da içinde olmak üzere haklarının tanınmasını da istemektedirler. 1978’de hükümet kurma olanağı bulabilen CHP ve onun lideri Bülent Ecevit, “Kemalist” devletten ya da daha net tanımlamayla Kemalist devletin mirasçısı ordudan gerekli desteği bulamayacaktır. Bu dönemde ortanın solunda konumlanan CHP’de “Kemalist” devletin “öteki”lerinden birisi haline gelmiştir (Bila, 1979: 535-566). Ordu bir kez daha 12 Eylül 1980’de müdahale etmiş ve dönemin genelkurmay başkanı olan Kenan Evren “...Yarının teminatı olan evlatlarımızın Atatürk ilkeleri yerine yabancı ideolojilerle yetişerek sonunda birer anarşist olmasını önleyecek tedbirler alınacaktır.” (Evren, 1990: Cilt: 1, 553-555) demiştir. Bu dönemde en büyük dış destekli “öteki” olarak kurgulanan sosyalistler ve genel olarak solun yaşam damarları kurutulmaya çalışılırken, “irtica”yı yeşertecek koşulların şekillenmeye başladığı görülecektir. Nitekim 1990’larda ve daha ileri düzeyde 2000’lere geldiğinde “irtica” ve onun beraberinde bölücülük veya Kürt ayrılıkçılığı at başı bir şekilde “Kemalizm”in dış destekli en büyük iç düşmanları olmuşlardır (Hürriyet, 03.11.1997). Ancak, gerek Türkiye’nin iç koşulları gerekse de dış koşullar, AKP gibi siyasal İslamcı bir partinin Türkiye’de iktidara gelmesini kolaylaştırmıştır.

2. AKP’nin İktidara Gelmesini Hazırlayan Koşullar

2.1. İç Koşullar

Türkiye’de, 1999-2002 arasında, 1999’da Avrupa Birliği’nin Türkiye’yi resmi olarak üyeliğe aday ülke yapmasının da etkisiyle, demokratikleşme yönünde önemli reformlar yapılmıştır. Bu reformlar kısaca şu şekildedir: Türkiye’nin anayasasının üçte birinin yeniden yazılması, uluslararası insan hakları mevzuatının yürürlüğe girmesi, idam cezasının kaldırılması, kadın haklarının genişletilmesi, cezaevi koşullarının iyileştirilmesi ve işkencenin önlenmesi için önlemler alınması, ve ifade özgürlüğü, sivil toplum ve medya üzerindeki kısıtlamaları azaltan yeni yasaların yürürlüğe konulması (Pope, 2010:162). Bununla birlikte Demokratik Sol Parti (DSP)-Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)-Anavatan Partisi (ANAP) koalisyon hükümeti döneminde Türkiye’nin en yoğun nüfuslu ve sanayileşmiş bölgelerinden birisi olan Kocaeli-Düzce hattında 17

Ağustos ve 12 Kasım 1999'da meydana gelen iki büyük deprem, yüzbinlerce insanın evsiz kalmasına, 20.000'den fazla can kaybına yol açmıştır. Ciddi anlamda vergi kaybı ortaya çıktığı gibi, hükümet ilave ve yeni vergilerle gelirlerini arttırma yoluna gitmiştir. Buna ilave olarak 1999 ve 2001 yıllarında Türkiye'de ağır ekonomik krizler yaşanmıştır. Özellikle 19 Şubat 2001 ekonomik krizinin muazzam etkileri olmuştur. Ekonomik yapı ve piyasalar alt üst olmuş, faizler aşırı derece de yükselmiş, İstanbul Borsası adeta çökmüş, bankalar kredilerini geri çağırılmışlardır. TL aşırı değer kaybederken halk Amerikan dolarına yönelmiş, Merkez Bankası'nın döviz rezervleri erimiştir. Türkiye'de eylemci bir geleneğe sahip olmayan esnaf bile eylem yapmaya başlamıştır.

Bu koşullar içinde Dünya Bankası Başkan Yardımcısı görevinde bulunan Kemal Derviş, adeta bir kurtarıcı olarak Türkiye'ye gelmiş ve ekonomi yönetimini ele alarak 14 Mart 2001'de 3 aşamalı "Güçlü Ekonomiye Geçiş" planını açıklamıştır. Denilebilir ki, Türkiye'de ortaya çıkan tablo Avrupa'nın 1920'lerde Almanya, İtalya veya bunların dışında, ülkelerin içyapılarında ortaya çıkan olağanüstü koşullar nasıلكi halkın yeni arayışlar içerisine girmesine ve yeni siyasal aktörlere yönelmelerine yol açıyorsa genel olarak, Türkiye'de de yeni siyasal aktörlerin yolu açılmıştır.

14 Ağustos 2001'de AKP'yi kuran Recep Tayyip Erdoğan, hemen akabinde kendisini kabul ettirme arayışı içine girmiştir. 11 Eylül 2001'de ABD'nin New York kentindeki saldırıların ardından her yıl, İsviçre'nin Davos kentinde yapılan Dünya Ekonomik Forumu, 2002 yılında 31 Ocak-4 Şubat tarihleri arasında New York'ta yapıldı. Daha çok başbakanların davet edildiği Davos toplantılarına, o yıl Dünya Bankası eski Başkan Yardımcılarından ve Türk ekonomisinin kurtarıcısı konumundaki Devlet Bakanı Kemal Derviş ve Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in yanı sıra AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Yardımcısı Abdullah Gül davet edilmişlerdi. Sosyal Demokrat/liberal özellikler taşıyan DSP'li Kemal Derviş ve İsmail Cem'in resmi görevleri nedeniyle davet edilmeleri normal karşılanırken, yeni kurulan ve TBMM'de 5. büyük grubu oluşturan İslamcı partinin başkan ve yardımcısının davet edilmelerinin nedeni hakkında basında değerlendirmeler yer aldı. Eski siyasilerde iş yoktu artık ve halk yeni oluşumlar istiyordu. Davos organizatörlerinin İslamcı kimliği ile öne çıkan

Erdoğan'la birlikte aynı partinin Genel Başkan Yardımcısı Gül'ü davet etmeleri dikkat çekiciydi. Davos toplantılarına; ya karar mevkiindeki önemli isimler ya da yıldızı parlamakta olanlar çağrıldığı için de Erdoğan ve Gül'ün, "yıldızı parlayan isimler" olarak görüldükleri yorumu yapıyordu. Türk sağında Erdoğan ve Gül'e karşılık, Türk solun da ise Derviş ve Cem, aynı şekilde "parlayan yıldızlar"dı (İlhan, 14 Mart 2002).

Erdoğan, Washington'da üç günde, aralarında CSIS (Stratejik Etüdler Merkezi), Ortadoğu Enstitüsü, RAND gibi önemli düşünce üretim merkezlerinin bulunduğu çevrelerle ve Türkiye'yi yakından izleyen CIA'nın Ortadoğu eski sorumlusu Graham Fuller ve de HanryBarkley gibi gözlemcilerle bir araya geldi ve buradaki Musevî cemaatlerinin etkin isimleriyle görüştü. Erdoğan genel anlamda katıldığı tüm platformlarda "ılımlı İslam" modelini pazarladı. AKP'nin ABD'nin "doğal müttefiki" olduğunu ifade eden Erdoğan, "Kemalist" bir yayın çizgisinde bulunan saygın Cumhuriyet gazetesinin yazarlarından İlhan Selçuk tarafından ise "yenilikçi değil, gerçekçi ve fırsatçı" olarak nitelendirilmişti (İlhan, 14 Mart 2002).

Erdoğan, AKP'nin yurtdışında yanlış tanınmasından yakınmış; "Biz herhangi bir partinin devamı değiliz, dine dayalı bir siyasi parti değiliz" demişti. Erdoğan'ın, CISIS'teki konuşmasında, "ABD'nin küresel sorumlulukları'nımeşrû gördüklerini belirtmişti. "İran Türkiye'ye rejim ihraç edemez" diyerek Amerikalıları rahatlatan Erdoğan, görüşeceği Davos Zirvesi katılımcılarına ve "ABD'li dostları"na "Din eksenli değil, insan eksenliyiz" deyip, laikliği, Türkiye'deki değişik dinlere bir güvence olarak gördüğünü belirtiyor; ardından "Amerikalı dostlarımız partimizin radikalizmden uzak bir parti olduğunu tesbit etmiştir" diyordu. ABD gezisi için partisini tanıtan bir "tanıtma kitabı" bastıran Erdoğan, ABD gezisi öncesinde "imaj ve modernlik açısından her türlü görsel malzemenin hazırlanmasına titizlik" istemişti. AKP'nin bütün teşkilatlara gönderilen "Kurumsal Kimlik" kitabına göre, partinin seçim otobüsünden, dökümanların dağıtılacağı poşetlere, kahve kupalarından şemsiyeye ve hatta partinin amblemindeki ampulün sarısının tonlarından el ilanlarına kadar her malzemenin en ince ayrıntılarıyla belirlenmesini isteyen Erdoğan, İngilizce bastırılarak 600 adedini ABD'ye götürdüğü kitapçıkta ise AKP'yi adeta görücüye çıkarmıştı.

Kitapçıkta AKP'nin laikliği, özgürlüğünün en önemli prensibi olarak gördüğü açıklanıyordu. AKP'nin din ve vicdan özgürlüğü, düşünce ve ifade özgürlüğünün savunucusu olduğu da vurgulanıyordu. Kitapta geniş yer alan bölümlerden biri de 11 Eylül saldırısından duyulan üzüntü idi. 26 sayfadan oluşan AKP kitapçığı Tayyip Erdoğan ile birlikte ABD'ye gidenlerin özgeçmişi ve miting fotoğraflarıyla son buluyordu (İlhan, 13 Mart 2002).

Saadet Partisi (SP) Genel Başkanı Recai Kutan, Erdoğan'ın ABD ziyareti üzerine, partisinin grubunda, Erdoğan'ı 'kraldan ziyade kralcı' olmakla, milleti bırakıp okyanuslar aşırı yerlerde meşruiyet arama çabalarına girmekle suçluyordu. Erdoğan ise ABD dönüşünde, ABD'de çeşitli sivil toplum kuruluşları ile görüştüğünü, Türkiye uzmanı ve Türkiye'de iş yapan finans kurumlarıyla görüşmeler yaptığını, muhtelif konularda partisinin görüşlerini aktarma fırsatını bulduğunu söylüyordu. Stratejik Araştırma Merkezi, İslam Enstitüsü ve Musevi cemaati temsilcileri gibi kurum ve gruplarla temasta bulduklarını anlatan Erdoğan, gezi intibalarını şöyle anlatıyordu: "Amerikalı dostlarımıza birinci elden bilgi verdik. Amerikalı dostlarımız partimizin radikalizmden uzak bir parti olduğunu tesbit etmişlerdir." (İlhan, 12 Mart 2012) diyordu.

Erdoğan, ABD gezisi sırasında "İsrail'i tanıyoruz; iktidarımızda ilişkilerin daha sıcak olmasını istiyoruz" dese de, "ABD'deki aktiviteleri takip etmek ile partinin attığı adımları nakletmek için "Washington'da" AKP Temsilciliği" açmaya karar verse de, "ABD'nin küresel endişelerini (yani çıkarlarını) anlayışla karşılayıp, "dikta rejimlerine sempati duymayız" diye Afganistan'a olduğu gibi Irak'a yeniden yapılacak bir müdahaleyi örtülü bir biçimde onaylasa da, yine de ABD'deki mahfiller tarafından "takiyye yapıyor" diye ihtiyatla karşılanıyor; kendisine "hala belli bir mesafe" konuluyordu.. (İlhan, 19 Mart 2002). Erdoğan 'değıştim' diye bir ifadeyi hiç kullanmadığını, değıştim demek değerlerin inkârıysa bu ifadeyi kullanmasının mümkün olmadığını ifade ediyor ve "Bizimki dünyadaki gelişmelere yönelik bir kabuk değışimidir." diyordu. SP Genel Başkanı Kutan, "AKP'li arkadaşları, yeni bir parti iddiasıyla yola çıktılar. Onların muhatap oldukları soru şu: '30 yıldır birlikte olduğunuz arkadaşlardan niye ayrıldınız?' Onlar da, 'Hayır biz Milli Görüşçü değiliz' diyorlar. Bugüne kadar yeni bir şeylerini göremedik. Ne yeni bir söylem ne de yeni bir

projeleri var. Yeni olan tek şeyleri, koca hareketi ikiye bölmeleri oldu” ifadeleriyle eleştiriyordu (İlhan, 19 Mart 2002).

ABD dönüşü daha Erdoğan’ın ABD gezisi yorumları bitmeden bu kez “içki yasağı” münakaşası başladı. İçki yasağı için “referandum” öneren Erdoğan’ın “değişip-değişmediği” tartışmasını başladı. “Tayyip Bey en radikalimizdi” diyen Kutan, “değiştik” söylemini ise şöyle değerlendiriyordu: “Bunu söylemeseler, ‘o zaman neden ayrı parti kurdunuz’ denmesinden korkuyorlar.” (İlhan, 19 Mart 2002)

Bir diğer senaryoya göre ise Dışişleri Bakanı İsmail Cem, CHP’den istifa eden Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Celal Doğan ve Kemal Derviş’in önderliğinde yeni bir oluşum gerçekleştirecekti. 3 Kasım 2002 seçimlerinden önce DSP siyasal çalkantılar içine girmiş ve ikiye bölünmüştü. Bülent Ecevit, 2005 yılında kendisiyle yapılan mülakatta ABD’nin komplo kurduğunu ifade etmişti. O’na göre DSP’nin bölünmesinin arkasındaki isim Kemal Derviş’ti. 3 Kasım 2002 seçimlerine giden yol önemli bir siyasi komplo iddialarının gündeme gelmesi ile açılmıştı. Üstelik bu komplonun hedef aldığı Başbakan Ecevit’in ölümden döndüğü de dillendiriliyordu. ABD, 2002 ilkbaharı ile birlikte Irak’ı işgal edeceğinin sinyallerini daha kuvvetli vermeye başlamıştı. Başbakan Ecevit ABD’lilerin Irak’a saldırmalarına kesinlikle karşı çıkıyordu. Başkan Bush Ecevit’i savaş için işbirliğine ikna edemeyeceğini anlamıştı. Beyaz Saray’da Türkiye’de seçime gidilmeden Başbakan ve onun gibi düşününlerin tasfiye edileceği bir yeni yönetim arayışının başladığı, Ankara’daki “kulaklara” gelmeye başlamıştı. ABD’li Savunma Bakan Yardımcısı Wolfowitz’in yakın dostu, Devlet Bakanı Kemal Derviş ‘in gözle görülür bir hareketliliği başlamıştı. Ecevit’in sağlığında bazı fiziksel aksamalar biliniyordu. Yürüme ve konuşma temposundaki aksaklıklar kamuoyuna yansıyor. Ama birdenbire hastanelik oldu ve neredeyse ölümlü pençelediği haberleri duyurulmaya başlandı. Kendisine bir türlü teşhis konulamıyordu.

Bu dönemde DSP dağılmaya başladı. Hüsamettin Özkan, İsmail Cem ve Kemal Derviş, ayrılıkçı hareketi başlattılar. Bu hareket, hâkim sermaye ve medya tarafından kampanya niteliğinde desteklenmeye başlandı. Ecevit’in hem AB, hem de ABD ilişkilerinde köstek olmaya başladığı, derhal tasfiye edilmesi gerektiği görüşleri yansıtılıyordu, Cem, Özkan ve Derviş

birlikteliğine Troyka adı takılmıştı ve bu Troyka ANAP genel başkanı Mesut Yılmaz tarafından da destekleniyordu. Ecevit'ten sonra Türkiye'yi yönetecek ekip olarak görülüyorlardı.

Ecevit, partisinin parçalanması ile sonuçlanan olayın bir komplotu olduğunu ve komponun ardında da Irak işgaline karşı çıktığı için Amerikalılar'ın bulunduğunu belirtiyor (14 Mart 2015). ABD, hareketin başarısı için Türkiye'nin etkin desteğini bekliyordu ve bu esnada, Ankara'da işbirliğine açık ve istikrarlı bir hükümet olmasını istiyordu. ABD Türkiye'de İslamcı ve ulusalcı partilerin değil, merkezde siyaset yapan, AB yanlı partilerin güçlenmesi isteğini belirtiyordu. Bu açıdan İsmail Cem'in liderliğini üstlendiği, Kemal Derviş'in de içinde yer alması beklenen yeni partiye büyük ilgi vardı (15 Temmuz 2002). İsmail Cem ve Hüsamettin Özkan liderliğindeki DSP'den ayrılan bir grup milletvekili tarafından 22 Temmuz 2002'de Yeni Türkiye Partisi (YTP) kurulmuştur. Kemal Derviş'in de partiye katılması bekleniyordu. Ancak Derviş, ABD gezisinin ardından ani bir karar değişikliğiyle CHP'ye katılınca YTP'ye umut besleyenler hayal kırıklığına uğramış oldular. Üstelik erken seçim kararı alınmıştı ve seçimlere üç aylık bir zaman vardı. Bu sürede ülke çapında örgütlenmek ve seçim çalışması yapmak için yeterli değildi.

Türkiye 30 Kasım 1991'de TBMM'den güvenoyu alan DYP-SHP koalisyon hükümetinden başlayarak 28 Kasım 2002'de TBMM'den güvenoyu alan, AKP genel başkanı Erdoğan'ın siyaset yasaklısı olması nedeniyle Abdullah Gül tarafından kurulan AKP hükümetine kadar koalisyon hükümetleriyle yönetilmiştir. AKP Genel Başkanı Erdoğan ise siyaset yasağının CHP'nin desteğiyle kaldırılmasının ardından 9 Mart 2003'te yapılan Siirt Milletvekili Yenileme Seçimi'nde Siirt milletvekili olarak TBMM'ye girdikten sonra, 14 Mart 2003'te ilk hükümetini kurmuştur. Koalisyon hükümetlerinin uzun süreli olmaması, yaşanan yolsuzluklar ve ekonomik krizler, söz konusu yıllarda koalisyon ortağı olan tüm partileri bir nevi güvenilmez kılmıştır. Bunun yanı sıra uluslararası ortamda meydana gelen değişimlerin de iç siyasal yapı üzerinde etkisinin bulunduğu kabul edilmelidir.

2.2. Dış Koşullar

11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ortaya çıkan ABD'nin terörle savaşımıyla birlikte oluşan yeni stratejisi uluslararası sistemde yeni bir durum oluşturmuştur. ABD'nin terörle savaşımı Afganistan'daki radikal İslamcı terör örgütü El-Kaide ve ona yataklık eden Taliban rejimi ile başlamış, daha sonra hedef tahtasına Irak gelmiştir. Irak'a ABD müdahalesi konusunda ve Irak'ın Kuzeyi'nde ortaya çıkan Kürt Yönetimi'yle ilgili konularda Türkiye ile ABD arasında görüş farklılıklarının giderilemediği bir dönem yaşanmıştır. Üstelik Türk Silahlı Kuvvetleri'de ABD'nin Irak'a yönelik politikalarından ve Türkiye'deki, özellikle Kürt ayrılıkçılığına olabilecek olası etkilerinden dolayı rahatsızlık duymaktadırlar. ABD ise radikal İslamcı teröristlerin oluşma koşullarını ortadan kaldıracak ve kendisiyle uyumlu politikalar izleyecek bir "ılımlı İslam" modeli anlayışı geliştirmiştir. Bu anlayışa göre, Ortadoğu'daki diktatörler, İslama karşı sert tutumlarıyla radikal İslamcıların gelişmesine ortam sağlamaktadırlar. Bunun yanı sıra Türkiye'deki "Kemalist" rejimin katı laiklik anlayışı da bu nedenle İslamcı'ları radikalleştirmekte ve Batı karşıtı yapmaktadır. Aynı zamanda Türkiye'ye bir rol model rolü biçen ABD, Türkiye'de iktidar olabilecek "ılımlı İslamcı" kadroların diğer Ortadoğu ülkelerine de örnek teşkil edebileceğini düşünmüştür.

Bu koşullar içinde Batı karşıtı söylemleriyle "Kemalist" devleti ele geçiremeyeceklerini defalarca tecrübe etmiş olan Türk siyasal İslamcıları'nın bir bölümü söylem değişikliğine giderek ABD ve AB'den demokrasi, insan hakları ve uyum vaat ederek içerideki "Kemalist" rejim karşısında destek aramışlardır. Bu ifade edilen koşullar içerisinde AKP "ılımlı İslamcı" bir siyasal aktör olarak ortaya çıkmış ve olağanüstü koşulların bir ürünü olarak 3 Kasım 2002 genel seçimlerinden zaferle çıkmayı başarmıştır. Bununla birlikte, "Kemalist" yapının geçmiş dönemlerde olduğu gibi kendisine Türkiye'de iktidar olma olanağı tanımayacağından kuşkulanan AKP kadroları ve lideri Erdoğan, uluslararası alanda kendilerini tanıtmaya ve destek arayışını içerisine girmişlerdir.

3. AKP'nin Seçim Zaferleri ve Erdoğan'ın Uluslararası Alanda “Meşruiyet” Arayışı

3.1. Seçim Zaferleri ve Türkiye'nin Değişen Yapısı

3 Kasım 2002'de yapılan genel seçimlerde %10'luk ülke seçim barajını geçerek TBMM'ye sadece %34 oy alan ve seçimlerden kısa bir süre öncesinde kurulmuş bulunan AKP ile %19 oy alan CHP girebileceklerdir. Türkiye tarihinde ilk defa siyasal İslamcı gelenekten gelen ve değiştiklerini söyleyen bir kadro, tek başına ve hem de Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nı değiştirebilecek bir milletvekili sayısı ile TBMM'ye gelecek ve hükümeti kuracaktır. Tüm eleştirilere ve “Kemalist” rejimle olan çatışmasına karşın, 22 Temmuz 2007'de yapılan seçimlerden de %47'ye yakın oy alarak çıkan AKP tekrar hükümet kurmuş ve Parti'nin önde gelen isimlerinden Gül'ün, Cumhurbaşkanı seçilmesi sağlanmıştır. Bu seçimlerde CHP %21 ve MHP'de %14 oranında oy almışlardır. 12 Haziran 2011 seçimlerinden ise AKP %48,83, CHP % 25,98 ve MHP %13,01 oy oranlarıyla çıkmışlardır. AKP bir kez daha seçimlerin galibi olmuş ve bir kez daha hükümet kurmayı başarmıştır.

Bununla birlikte, AKP'nin Türkiye'deki seçim başarılarını, Türkiye'nin siyasal yapısındaki değişimlerden ayrı olarak ele almak yanlış sonuçlara götürebilir. Bütünlüklü bir şekilde ve seçim sürecini, bu süreç içinde görsel ve yazılı medyanın etkisini ve iktidarın kamu gücünü kendi lehine kullanıp kullanmadığı hususlarında ele almak gerekir.

Türkiye her zaman muhafazakâr bir ülke olmuştur ve Türklerin geniş bir çoğunluğu geleneksel olarak merkez-sağ partilere oy vermektedir (Abramowitz & Barkey, 2009:120). Türkiye'nin çok partili döneme geçtiği 1946'dan bu yana merkez sağ ve daha sağda yer alan partiler, toplam seçmen kitlesinin % 60-65'lik bir kesiminin oylarını almaktadırlar. 1980 ve 1990'lı yıllarda ağırlıklı olarak ANAP ve DYP (Doğru Yol Partisi) arasında bölüşülen bu oylar, 2002 seçimlerinde AKP üzerinde birleşmiş gibidir. ANAP ve DYP ise AKP'nin iktidar olduğu yıllarda giderek küçülecekler ve adeta siyaset sahnesinden silineceklerdir. Bu durum ise AKP'nin işine yaramaktadır. Bundan da öte, AKP kendisine alternatif olabilecek oluşumların bile önüne geçmeye çalışmaktadır. Bir anlamda imparatorluk

refleksiyle hareket etmektedir. Bu nedenle salt seçim sonuçlarına değil, siyasal yapının şekillendirilme süreçlerine de bakmak gerekir. Örneğin, DYP, 27 Mayıs 2007’de ismini ve logosunu değiştirerek DP (Demokrat Parti) adını aldı. ANAP’ın kendisini feshederek DP’ye katılması düşünülmüştür. Bu sayede merkez sağda bir alternatif yaratılması planlanmıştır. Eşbaşkanlık sistemi uygulanmak istenmiş; fakat daha sonra bu birleşme DYP/DP Genel Başkanı Mehmet Ağar ile ANAP Genel Başkanı Erkan Mumcu arasında çıkan anlaşmazlık sonucu gerçekleşmemiştir. Bu durum dolayısıyla ANAP seçime girememiş, DP seçime tek başına girmiştir. Merkez sağa yakın seçmenler üzerinde hayal kırıklığı yaratan bu durum sandığa yansımış; DP 22 Temmuz seçimlerinde %5.4 oranında oy almıştır. Genel Başkan Mehmet Ağar %9.56’da aldığı DYP ‘yi %4 puan aşağıya çekmesi üzerine görevinden istifa etmiştir. Ekim 2009’da, ANAP ve DP birleşmiştir; ancak, 2011 seçimlerinde varlık gösterememiştir.

Merkez Sağ DYP ki onun lideri Tansu Çiller 1993-1996 yılları arasında Türkiye’nin ilk kadın başbakanı olmuştur, oyların sadece % 0,15’ini almıştır. DSP ki onun lideri Bülent Ecevit, Türkiye’nin en seçkin savaş sonrası başbakanlarından birisiydi ve en son olarak 1999-2002 yılları arasında başbakanı, oyların % 0,25’ini aldı (Gorvett, 2011: 22)1980’lerde Türkiye’yi yöneten ve 1990’larda koalisyon hükümetlerinde yer alan Merkez-Sağ ANAP, siyaset sahnesinden adeta silinmiştir. Dikkat çekeceği üzere, Türkiye’yi 1980’li ve 1990’lı yıllarda yöneten merkez-sağ partiler erimişler; merkez sol da yer alan DSP siyasal güç bakımından önemsizleşirken CHP ve Türkçü/İslamcı ama “Kemalizm”le genel olarak barışık çizgideki MHP ise AKP karşısındaki muhalefetlerini sürdürmüşlerdir. Burada bir diğer önemli muhalefet çizgisini sürdüren de Erdoğan’ın “terör örgütünün uzantısı parti” , “etnik kimlik üzerinden siyaset yapan parti” olarak nitelendirdiği (Milliyet Gazetesi, ET. 20.01.2013) Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)’dir. 2011 seçimlerinin kazananlarından birisi de BDP olmuştur. %10’luk ülke barajı nedeniyle seçimlere bağımsız adaylarla giren ve TBMM’de grup oluşturan BDP’de bir diğer muhalefettir. Tezat bir şekilde, Erdoğan, bir taraftan ayrılıkçı Kürt terör örgütü PKK’nın Türkiye’nin Marmara Denizi’nde ‘bulunan İmralı adasında cezasını çekmekte olan lideri Abdullah Öcalan’ı muhatap kabul ederek “Kürt sorunu”nun çözümü için bir görüşme süreci içine devleti sokmuştur. 12 Eylül 2010’da gerçekleştirilen ve

anayasa değişiklikleri içeren referandumdan önce, PKK'yla görüşme yapıldığına ilişkin kamuoyuna bilgiler yansıdığında “Bunu ispat edemeyen şerefsizdir” demişse de, görüşmelerin ses kayıtları ortaya çıktıktan sonra ve genel seçimler sonrasında görüşmelerin yapıldığını kabul etmek zorunda kalmıştır. Erdoğan, sürekli bir biçimde kamuoyunun algıları doğrultusunda birbirleriyle çelişkili konuşmalar yapabilmekte, böylelikle kamuoyunun “gaz”ını almaktadır.

Bir diğer örnek CHP ve MHP'ye kurulan komplolardır. 10 Mayıs 2010'da CHP genel başkanının eski özel kalem müdiresi ve dönemin milletvekili ile seks kaseti internette yayımlandı ve CHP'nin 1970'li yıllardan beri siyasetin içinde olan karizmatik lideri Deniz Baykal CHP genel başkanlığından istifa etmek zorunda kaldı. Ancak CHP Kemal Kılıçdaroğlu'nun başkanlığına sorunsuz ve güçlü bir şekilde muhalefetine devam etti. Meclis'in diğer güçlü partisi MHP'nin aralarında genel başkan yardımcıları ve milletvekili adaylarının bulunduğu on MHP'linin kısa süreli aralıklarla seks kasetleri Mayıs 2011'de internette yayımlandı. Genel başkan Devlet Bahçeli, seks kasetleri yayımlanan partililerin görevlerinden ve partiden ayrılmalarını istedi ve parti seçimlerde %10'luk ülke barajını geçmeyi başardı. Söz konusu komploların, AKP'nin karşısındaki muhalefetin zayıflatılması için kurgulandıkları yorumları yapılmıştır. Ayrıca, birçok rütbeli asker veya yargı mensubunun telefonlarının dinlenmesi ve ortam dinlemesi yoluyla elde edilen ses kasetlerinin internet üzerinden yayımlandığı görülmeye başlandı. Bununla birlikte, emniyet ve soruşturma yürüten savcılar bu konularda sonuca ulaşamamışlardır.

Türkiye'deki siyasal iktidar mücadelesi siyasal İslamcılarının oluşturduğu yeni yapı ve onun önemli ölçüde belirleyicisi olduğu yeni kurallara göre oynanmaya başlanmıştır. Buna rağmen Türkiye'deki siyasal İslamcı iktidar, bir meşruiyet aracı olarak gördüğü seçimlerde, belli bir noktayı aşmamaktadır. Aksine, 30 Mart 2014 yerel seçimleri, görsel ve yazılı medyanın önemli bir bölümünü propagandif bir tarzda kullanmasına ve muhalefet partilerinin eşit koşullarda yarışmasına olanak vermemesine karşın, AKP'nin 2 milyonu aşkın sayıda oy kaybına uğradığını göstermiştir. Seçimlerin şaibeli olduğuna ve hile karıştırıldığına dair yaygın kanaatler oluşmuştur. 10 Ağustos 2014'te yapılan ve Erdoğan'ın “cumhurbaşkanı”

seçildiği seçim kampanyası döneminde de, medyanın tüm adaylara eşit davranmadığı ve ezici bir ağırlıkla Erdoğan'ın desteklendiği gözlemlenmiş ve Erdoğan buna rağmen seçime katılanların ancak %51'inin oyunu alarak seçilebilmiştir. 7 Haziran 2015 genel seçimlerinin de yine medyanın eşitsiz desteğinin yanı sıra tarafsız kalması gereken cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, "toplu açılış" mitingleri yoluyla AKP'ye siyasal destek verdiği bir süreç dönüştürüldüğü görülmüştür. Bununla birlikte, gerek uluslararası konjonktür gerekse de Türkiye'nin iç koşulları, AKP'nin iktidarının uç noktalarına gelmiş olduğuna işaret etmektedir.

3.2. Uluslararası Alanda "Meşruiyet" Arayışı

3 Kasım 2002 genel seçimlerinde, siyasal yasaklı olduğu için milletvekili adayı olamayan Erdoğan, seçimlerden hemen sonra Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerini ziyaret etmeye başlamıştır. AB üyesi ülkelerde ve ABD'de, partisi seçimleri kazanan ancak kendisi Türkiye'de siyasal yasaklı olan AKP genel başkanı Erdoğan'ın, adeta Başbakan gibi karşılanması, Batılı ülkelerin "demokrasinin ne olduğunu iyi bilmelerine" bağlanmıştır (Bol, 25 Kasım 2002). AB üyesi ülkeler, Erdoğan'a "Türkiye'de yasaklı" ve 'seçilmesi engellenmiş' bir kişi olmasına rağmen 'Türkiye'deki seçim sonuçları'na, 'Türkiye halkının tercihi'ne ve dolayısıyla 'demokrasiye' Avrupa'nın 'demokratik kültürü'nün sonucu olarak gösterilen 'saygı' ile izah edilmiştir. Erdoğan, 'demokrasi mücadelesi' veren, bizzat kendi varlığı Türkiye'nin AB üyeliğini 'elzem' kılan bir 'yasaklı' lider olarak saygı uyandıran bir kişi konumunda kurgulanmıştır (Çandar, 27 Kasım 2002).

Nitekim Lüksemburg Başbakanı Jean Claude Juncker, bir gazetecinin, Erdoğan'ın Avrupa'da cumhurbaşkanı ve başbakanlar tarafından karşılandığını fakat siyasal yasağı nedeniyle milletvekili olmadığını hatırlatması üzerine, "Sayın Erdoğan öyle faziletlere sahiptir ki biçimsel bir takım nedenlerle Meclis'te milletvekili olarak bulunamasa bile Türkiye'de seçimleri kazandı. Türk halkının çoğunluğunun büyük güvenine mazhar oldu. Bu, bizim için bir takım hukuki uygulamalardan çok daha anlamlıdır..." dedi ve yargı alanında bazı uygulamaların, Erdoğan'ı milletvekili olmasını engellemesinin bir an önce çözümlenmesini ve Meclis'te hak ettiği yeri almasını temenni etti (Yeni Şafak, 30 Kasım 2002).

ABD'ye de giden Erdoğan orada da Başkan George William Bush tarafından "Türkiye'nin yeni lideri" olarak karşılandı. Türkiye'de hakkında yasak konulup, siyasete girmesine sakıncalı gözüyle bakılan Erdoğan'ın, ABD Başkanı Bush'la yaptığı görüşmeye Türk devletinin temsilcisi konumundaki Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisi ve diğer elçilik görevlileri alınmadı (Kömürcü, 13 Aralık 2002).

Erdoğan'la ilgili ABD'nin değerlendirmeleri Wikileaks'ın 2010 yılı Kasım ayında yayımlamaya başladığı ABD Dışişleri Bakanlığı'nın gizli diplomatik yazışmalarından anlaşılmaktadır. Erdoğan'ın Beyaz Saray'a gelmesinden önce, 4 Aralık 2002'de dönemin ABD Ankara Büyükelçisi W. Robert Pearson tarafından kaleme alınan portresinin Bush'a geldiği anlaşılıyor. Pearson yazısında "Türkiye'nin en güçlü politikacısı olan Tayyip Erdoğan, bizim AKP hükümetini, Irak ve ABD'nin diğer stratejik çıkarları konusundaki kamuoyu görüşünü etkileyebilme yeteneğimiz açısından anahtar nitelik taşıyor. Erdoğan, kendisiyle çok gurur duyan bir adam ve Kemalist Devlet'in onun kamusal hayata tamamen dönmesini engelleme çabaları, bu gururu azaltmıyor, aksine artırıyor. Dolayısıyla, Erdoğan'a şimdiden hükümetin başıymış muamelesi yapmak, ABD'nin Türkiye'deki nüfuzu açısından muazzam getiri sağlayacak ve Kopenhag Zirvesi'nde Türkiye'ye katılım müzakereleri için tarih verilmesine olan kuvvetli desteğimizi AB nezdinde vurgulamış olacaktır." diyor. Devamında Pearson, "...siyasetin ve bürokrasinin içinden birçok kişi bize, Derin Devlet'in hukuki manevralar ya da provokasyonlar yoluyla Erdoğan'ın dengesini sürekli olarak bozmak için elinden geleni yapacağını söylüyorlar." diyor ve "Bu bağlamda, Erdoğan'ın Washington'a yapacağı ziyaret, (1) Türkiye'deki demokratik seçim sonuçlarına ve AKP hükümetinin demokratikleşmeyi sürdürme kararlılığına saygı duyduğumuzu göstermek, (2) AKP ve bugünün Türkiye'sindeki en önemli politikacı olarak Erdoğan üzerindeki etkimizi güçlendirmek, (3) Bu aşamada Türkiye'de dediğini yaptırabilecek tek politikacı olan Erdoğan'ı Irak, Kıbrıs ve içerideki siyasi ve iktisadi reform konularında doğru kararları almaya ikna etmek suretiyle, ABD'nin temel çıkarlarını ilerletebilmemiz için mükemmel bir fırsattır." şeklinde devam ediyor. Erdoğan'ın kişilik yapısıyla ilgili de bilgi veren Pearson, "Onu zor bir karar almaya ikna etmenin en iyi yolu, sakın ama erkek-erkeğe bir üslupla onun Türkiye'nin lideri olarak ülkenin kaderini elinde tuttuğu duygusuna

hitap etmektedir.” diyor. Pearson’ın yazısı şöyle devam ediyor: “ Türk bürokrasisi karşısındaki temkinli tutumu düşünüldüğünde, Erdoğan’ın hassas konulardaki gerçek düşüncelerini öğrenebilmek için onu bürokratik mürebbiyelerinden ayırıp, bir kenara çekmek büyük önem taşıyacaktır. Erdoğan’ın ABD’li muhatapları, ayrıca, kendi yardımcılarını onun en yakın danışmanlarının, özellikle de en yakın dış politika danışmanı Ömer Çelik’in desteğini kazanmak için kullanmak suretiyle, Erdoğan’a verecekleri mesajın etkisini artırabilirler.” En önemli dört konuda Erdoğan’a yaklaşımın şöyle olmasını öneriyor:

- **Irak:** Koalisyon güçlerinin muhtemel bir askerî operasyona dönük hazırlıklarına tam destek vermesinin Türkiye için sağlayacağı avantajları vurgulayın ve Erdoğan’ı bu alanda azami işbirliğini, (kendi halkına), yabancıların Türkiye’nin geleceğini kontrol etmesine izin vermemek şeklinde satması için ikna edin:

“Oyunu oynamazsan, kuralları da belirleyemezsin.”

- **AB ve reform:** Türkiye’nin adaylığına verdiğimiz desteğin gücünü anlatırken, Erdoğan’ı Kopenhag’da lobi yapmaya hazırlamak için, ona (bizim de Ankara’da düzenli olarak yaptığımız gibi) AB üyelerinin bu konudaki en son tavırlarıyla ilgili bilgilerimizi aktarın, reformların sürmesinin kritik bir etki yapacağını vurgulayın ve Zirve’den çıkacak kararı Türkiye’ye müspet yansıtmasını ısrarla isteyin.

- **Kıbrıs:** Denктаş’ı en kısa zamanda çözüme ulaştırmaya zorlamasını Erdoğan’dan talep edin.

- **İktisadi reform, yolsuzlukla mücadele, işkenceye karşı önlemler ve açık hükümet:** Erdoğan’ın partisinin yurtiçinde en fazla bu dört konudaki performansı ile değerlendirileceğini söyleyin; reform momentumunu korumanın ve temiz bankacılık düzenlemelerinin hükümetin imajı ve piyasaların güveni için taşıdığı merkezî önemi vurgulayın (Erdoğan, yolsuzluğa bulaşmış ve batmış banka sahiplerinin tesiri altına giriyor.) (Taraf, 20 Mart 2011). Böylelikle AKP Genel Başkanı ile ABD Başkanı George W. Bush arasında, Türkiye’nin resmi görevlilerinin alınmadığı görüşmede neler konuşulduğunu yıllar sonra öğrenilebilmiştir.

Bush'un 2004'teki Türkiye ziyaretinde Cumhurbaşkanı Sezer, ABD'nin Ortadoğu planları çerçevesinde Türkiye'nin Müslüman kimliğinin ön plana çıkartılmasından duyduğu rahatsızlığı Bush'a aktardı. Sezer, 'Türkiye bir İslam devleti değildir, laik bir ülkedir ve din devlet işlerinin dışındadır, kişilerin özel hayatlarının sınırları içinde kalır' biçiminde uyarıda bulundu. Bush'un, Türkiye'den ayrılmadan önce Galatasaray Üniversitesi'nde yaptığı konuşma Sezer'in uyarısının dikkate alındığı şeklinde yorumlandı. Bush, İslam ülkelerine Türkiye'yi örnek vererek demokrasiden korkmalarını öğütlerken, laiklik konusunda oldukça özenliydi: 'Türkiye, çoğunluğu Müslüman olan halkıyla güçlü ve laik bir demokrasidir. Ve özgür milletlerin yakın bir müttefikidir.. Demokrasiler toplumunda kendi yerini bulmuştur.. Demokrasinin Müslüman ülkelerde de, aynen Türkiye'de olduğu gibi gelişeceğine inanıyorum..' (Gürkan, 01 Temmuz 2004) demiştir.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile ABD Başkanı George Bush, ilk kez 20 Kasım 2002'de Prag'da yapılan NATO Zirvesi'nde karşı karşıya gelmişler ve hiçbir konuda anlaşamamışlardı. Başkan Bush, o günlerde Irak'a savaş stratejisinde Türkiye'yi yanına alma çabası içindeydi ve bu niyetini açtığı anda Cumhurbaşkanı Sezer'in ısrarla önüne koyduğu uluslararası meşruiyet teziyle karşılaştı. Bush, bunun üzerine Sezer'e şu yanıtı verdi: 'Gerekirse BM Güvenlik Konseyi'ne gideriz. Ama gidersek bu yetki almak için değil, danışmak için olur. Çünkü biz Irak'a insanlık adına gideceğiz.' Sezer, geri adım atmak niyetinde değildi: 'Madem insanlık adına gidiyorsunuz, BM Güvenlik Konseyi'nden karar çıkartmanız o zaman daha da gerekli hale gelir.' demişti.

ABD Başkanı, bu görüşmede beklemediği kadar inatçı ve katı bulduğu Sezer'den hiç hazzetmemiştir. Daha sonra TBMM'deki 1 Mart 2003 oylamasından tam bir gün önce yapılan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısında hükümetin tezkereye destek bildirisi çıkartılması yolundaki girişimi Sezer tarafından tersleyici bir tutumla engellenmişti.

TBMM'deki yakın oy dengesi MGK'dan çıkacak kuvvetli bir bildiri ile pekâlâ tezkerenin lehine kayabilirdi. Sezer, bu bildiriye engelleyerek 1 Mart 2003'te ABD askerlerinin Türkiye üzerinden Irak'a girmelerine ilişkin hükümet tezkeresinin TBMM'de kabul edilmemesine yardımcı olmuştu

(Ergin, 29 Haziran 2004). Türkiye üzerinden ABD askerlerinin Kuzey Irak'a geçmesine izin verilmemesi, ABD yetkililerini hayal kırıklığına uğratmış, ABD, Sezer'in yanı sıra TSK'yı da sonuçtan sorumlu tutmuştu. Dönemin ABD Savunma Bakanı Rumsfeld, 1 Mart tezkeresinin TBMM'de reddedilmesi üzerine ABD'nin 4. Piyade Tümeni'nin Türkiye üzerinden Irak'a Kuzeyden giremediğini, bu durumda da savaştan etkilenmeyen Saddam Hüseyin'in Sünni ağırlıklı seçkin birliklerinin Irak'taki direnişi örgütlediğini ileri sürmüştü (Cumhuriyet, 6 Şubat 2005).

Türkiye – ABD ilişkilerinin ciddi bir yara alacağı, bu yaranın düzeyinin ABD'nin Irak'a yönelik harekâtının uzaması ve can kayıplarının artmasıyla birlikte daha da derinleşeceği yönünde değerlendirmeler yapılmıştı. Nitekim 4-6 Temmuz 2003'te Irak'taki işgalci Amerikan askeri güçlerinin Türkiye'nin Özel Kuvvetler'ine mensup 11 askerini Süleymaniye'de esir alarak başlarına çuval geçirmesi ABD'nin Türk ordusundan intikam alması şeklinde yorumlanmıştı. AKP hükümeti ise "Kemalist" devletin kurumları ve Cumhurbaşkanı Sezer nedeniyle ABD'nin taleplerini yerine getirmekte zorlanmıştı.

ABD'de bu durumu algılamakta ve AKP lideri Erdoğan'a desteğini göstermekten sakınmamaktadır. 2004 ziyaretinde Ankara'da ilk olarak, Bush, diplomatik teamülde resmi muhatabı olan Cumhurbaşkanı Sezer yerine Başbakanlık Resmi Konutu'nda Başbakan Erdoğan'la görüştü. Ayrıca protokolde daha üstte yer almasına karşın Erdoğan'ı kaldığı otelde kabul etmek yerine, kendisi Başbakanlık Resmi Konutu'na gitmişti. Bush, ardından Atatürk'ün mezarının bulunduğu ve sembolik anlamı Türkler için önemli olan Anıtkabir'i ziyaret etti. Bush daha sonra da 'ev sahibi' Cumhurbaşkanı Sezer tarafından kabul edildi. Sezer ile sadece yarım saat başbaşa görüşürken, Erdoğan'la ikili görüşmesine ise tam bir saat ayırmıştı. Başkan Bush'un Erdoğan'a yönelik bu jestleri, Erdoğan'a verilen ABD desteğinin göstergesiydi (Hürriyet, 27 Haziran 2004 ve Radikal, 28 Haziran 2004). Uluslararası alandan alınan siyasal desteğin, Erdoğan başta olmak üzere, AKP kadrolarının, "Kemalist" hegemonya karşısında siyasal İslamcı bir hegemonyayı inşa edebilmelerini kolaylaştırmış olduğu ifade edilebilir.

4. “Kemalist” Hegemonya Karşısında İslamcı Hegemonyanın İnşası

AKP döneminin en önemli özelliği “Kemalist” hegemonyanın karşısına ilk defa, Gramsciyan anlamda, devlet mekanizması içinde ve toplum içerisinde kendisine yer bulabilmiş, karşıt bir hegemonik gücün çıkmayı başarabilmiş olmasıdır. Karşıt hegemonik gücün en önemli hedeflerinden birisinin de “Kemalist” rejimin en önemli mirasçısı ve sürekleştirici gücü olan Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) olduğu görülmektedir. Dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ, 26 Haziran 2009’da düzenlediği basın toplantısında “Son dönemlerde artan bir şekilde örgütlü gerçekleştirildiği değerlendirilen kurgulanmış olayların, TSK’yi yıpratma ve karalama kampanyasına dönüştürüldüğünü” ve “TSK’ya karşı medya üzerinden asimetrik bir psikolojik hareket yürütüldüğünü” ifade etmiş ve “bunabir son veriniz” demiştir (Cumhuriyet, 27 Haziran 2009). TSK’ya karşı medya üzerinden asimetrik psikolojik hareketin kimler tarafından yürütüldüğü açıkça ifade edilmese de asimetrik psikolojik harekate maruz kalan sadece TSK değildir.

Cumhurbaşkanı Sezer², göreve geldiği günden itibaren İslamcı basının hedefi olmuştur. AKP iktidarının ve zihniyetinin Cumhurbaşkanı Sezer ile yıldızı barışmamıştır. “Kemalist” devletin anayasal düzenini ve pratiklerini içselleştirmiş bir kişilik olarak Sezer, görev dönemi içinde AKP hükümetlerinin “Cumhuriyet”in kurumlarına nüfuz etmesinin önündeki en önemli engeldi. 2005 yılındaki yazısında Özdemir İnce, “Cumhurbaşkanı Sezer olmasaydı, Türkiye’nin düzeni altüst olurdu, dahası çatışma bile çıkabilirdi” diyor ve “Cumhurbaşkanı Sezer’in yerine gelecek bir ‘AKP Cumhurbaşkanı’, Türkiye için felaket olur.” (İnce, 31 Aralık 2002) öngörüsünde bulunuyordu.

ABD ve AB çevrelerinden dış destek aldığı sıkça dile getirilen AKP’nin hükümet kurduğu yıllarda, Atatürk’ün “Gençliğe Hitabesi” sık sık anımsanmış, Atatürk ilke ve devrimlerinin korunup kollanması için devletin

²5 Mayıs 2000’de süresi dolan Süleyman Demirel’in yerine Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer 7 yıllık bir dönem için cumhurbaşkanı seçilmiş ve Abdullah Gül’ün cumhurbaşkanı seçildiği 27 Ağustos 2007’ye kadar “Kemalist” devletin İslamcı AKP hükümetleri karşısındaki en büyük güvencesi olmuştur.

ulus adına yetki kullanan organlarının yanı sıra toplumun da bahsi geçen değerlere sahip çıkması gerektiği dile getirilmiştir. Uluslararası destek, daha önceki benzerlerinde olduğu gibi, AKP'ye de kapatma davası açılmasını engellememiştir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 14 Mart 2008'de AKP hakkında da kapatma davası açmış, Anayasa Mahkemesi'nin başkanı siyasal İslamcı çevrelerde bulunmuş olan Haşim Kılıç hariç, diğer on üyesi "AKP'nin laikliğe aykırı faaliyetlerin odağı haline geldiği" konusunda görüş birliğine varmışlardır. 1 Ağustos 2008'de verilen kararda, başkan vekili Osman Paksüt dâhil 6 üye AKP'nin kapatılması yönünde, 4 üye ise AKP'yi Hazine yardımından mahrum bırakma yönünde oy kullanmıştır. Neticede, AKP kapatılmamış ve Türkiye'yi "laikliğe aykırı faaliyetlerin odağı haline geldiği" Anayasa Mahkemesi kararıyla tescillenmiş bir parti olarak yönetmeye devam etmiştir.

Bu dönemde devletin ulus adına yetki kullanan organlarının AKP politikalarıyla uyumlu bir çizgiye gelmeleri için uğraş verilmeye başlandığı dikkat çekmeye başlamıştır. Devletin ulus adına yetki kullanan organlarını temsilen yapılan konuşmalarda adeta siyasal İslamcı hükümetin politikaları, cumhuriyetin kazanımlarına ve sembollerine her daim yapılan atıflarla eleştirilmeye devam edilmiştir. Ancak, 2007'de Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı olmasından sonraki dönem, polis soruşturmaları ve yargı organları üzerinden "Kemalist" "zihniyet" in savunucularına karşı sürdürülen bir mücadeleye sahne olmaya başlamıştır. Bu döneme, Türkiye'deki Ergenekon ve Balyoz davaları damgasını vurmuştur. Bu davalar başlangıçta Türkiye için AB'de büyük bir saygınlık kazandırmış, sivil-asker ilişkisinin rayına oturtulması açısından önemli görülmüştür. Ancak yargılama süreçlerinde yapılan yanlışlar, basılmamış bir kitabın bile yasaklanması, gazetecilerin hapiste tutulması bakış değişikliğine yol açmaya başlamıştır (Çakırözer, 26 Eylül 2012). Nitekim, bu davaların hepsi hakkında, 17 ve 25 Aralık 2013 tarihlerinde gerçekleştirilen rüşvet ve yolsuzluk operasyonları sonrasında, bu operasyonların kendi kurduğu hükümeti devirmeye yönelik bir komplo olduğunu savunun AKP ve onun kadroları ile dinsel bir cemaat mensuplarını ifade etmek bağlamında kullanılan Hizmet Hareketi ve onun mensubu olduğu öne sürülen kadrolar arasında yaşanmaya başlayan güç mücadelesi çerçevesinde, bu davalardan mahkum olan muvazzaf ve emekli askerler ile akademisyen ve gazeteci gibi sivil kimlikli kişilere yeniden

yargılama yolu açılmıştır.

Tahmin edildiği üzere, Sezer'in yerine Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı olmasının ardından Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Milli İstihbarat Teşkilatı, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) ve bakanlıklardaki İslamcı kadrolaşma ve atamalar hız kazandı. Yandaş olmayan merkez medya olarak adlandırılan gazetelerdeki AKP'ye muhalefet eden gazetecilerin işlerine son verilmeye başlandı. Çünkü gazete patronları, sadece gazete patronu değildiler ve hükümet kadrolaştığı devlet kurumlarını, örneğin vergi uzmanlarını bir baskı aracı olarak kullanabiliyordu (Ergin, 27 Eylül 2012). Muhafif belediye başkanları İçişleri Bakanlığı'nın gönderdiği müfettişlerince uzun süreli denetleniyor ve yandaş medya ile birlikte polis baskınlarına maruz kalıyorlardı. Yandaş medya destekli psikolojik harekâtlarla "Kemalist" devletin oluşturduğu anayasal düzenin savunucuları baskılanmaya çalışılıyordu. Zaman ilerledikçe ve AKP, "Kemalist" devlet karşısında AB ve özellikle ABD'nin desteğiyle ve teşviğiyle "reformlar" yaparak "demokratikleştikçe" güç kazanıyor ve en önemli engelleyicisi olabilecek olan TSK mensuplarını hedef almaya başlıyordu.

Korkunç suçlamalarla ve e-posta ihbarlarıyla başlatılan ve medyanın da kullanıldığı "devasa" operasyonlarla emekli-muvazzaf generallere varıncaya kadar askerler ve onlara yardım etmekle suçlanan sivil toplum örgütü yöneticileri, akademisyenler ve gazeteciler "azılı teröristler" olarak sabahın erken saatlerinde evlerinde göz altına alınıyor ve genellikle 4 günlük göz altı süresinin ardından savcılığa sevk ediliyorlardı. Arkasından da nöbetçi hâkim tarafından genellikle tutuklanıyorlardı. Bu arada daha mahkemeye sevk edilmeden yandaş gazetelerde polis ve savcılıktaki ifadelerini "usta" gazeteciler ele geçiriyor ve gazetelerinde yayımlıyorlardı. Bu süreç içinde bazı savcılarının ve hâkimlerin yerlerinin değiştirilmesi de dikkat çekiyordu.

AKP'nin tüm partilerin kabul edebileceği genel değişikliklerin içine monte ettiği yüksek yargı organlarının yapısını değiştiren hükümler nedeniyle CHP ve MHP'nin karşı çıktığı anayasa değişiklikleri, 12 Eylül 2010'da gerçekleştirilen referandumla ve halkın %57,88 oranındaki oy oranıyla kabul edildi. AKP, daha fazla demokrasi ve daha fazla hukuk getirmek için değişikliklerin yapıldığını ileri sürüyordu.

Anayasa değişiklikleriyle Anayasa Mahkemesi ve HSYK'nın yapısında önemli değişiklikler gerçekleştirildi. Yapılan değişiklikler sonucunda söz konusu "Kemalist" devletin anayasal düzeninin sürdürücüsü olan organlarının önemli ölçüde İslamcı AKP ve onun destekçisi Fethullahçıların/Hizmet Hareketi'nin eline geçeceği yorumları yapıldı (Ortadoğu, 06 Ağustos 2010). Şubat 2011'de ise yasa değişikliğiyle Yargıtay'ın üye sayısı 250'den 387'ye ve Danıştay'ın üye sayısı da 95'ten 156'ya çıkarıldı. Böylelikle "Kemalist" devletin iki organı daha İslamcı İktidar ve Fethullahçılarca nüfuz edilmiş oluyordu (Hürriyet, ET. 23.02.2013). Mehmet Ali Birand, tam bir meydan muharebesi, bir güç mücadelesi ile karşı karşıyayız, diyor ve devam ediyordu, "dışarıdan bakan gözlemcilerin aklı almaz. Nasıl olup da bir ülkeyi yöneten siyasi iktidarın, kendi yargı sistemiyle böylesine büyük bir kavgaya girebileceğini çözmeye, anlamaya çalışırlar. Lakin anlamaları zor. Çünkü bir sistem değişiyor, ya da bir dünya görüşü değiştirilmeye çalışılıyor." (Birand, 25 Ocak 2011).

27 Mayıs 2013 gecesı Taksim Meydanı yakınındaki "Gezi Parkı"nda bulunan ağaçların yerinden sökülmeğe başlanmasıyla birlikte sosyal medya üzerinden örgütlenen kitlelerin protesto gösterilerinin başlaması ve protestoların ülke geneline yayılması bir kırılmaya yol açmıştır. "Gezi Parkı" protestolarının başladığı ilk günlerden itibaren Erdoğan, kışkırtıcı bir dil kullanmış ve protestocuları sürekli bir şekilde suçlama yoluna gitmiştir. Erdoğan'ın kamu gücünü ve medya üzerindeki kontrolünü de kullanarak protestocuları sürekli bir şekilde suçlaması protestocuların öfkesini daha da arttırmaktan ve Erdoğan'ın uluslararası kamuoyundaki "reformcu" lider imajını sarsmaktan başka bir işe yaramamıştır. 17 ve 25 Aralık 2013 tarihlerinde gerçekleştirilen ve Erdoğan'ın dört bakanının istifası ile geçiştirilmeye çalışılan yolsuzluk operasyonlarını engellemeye yönelik çabaları ise yeni bir kırılmaya daha yol açmıştır. Erdoğan, televizyonlarda yayınlanan 'Millete Hizmet Yolunda' adı altında yaptığı konuşmasında, "Yıl içinde 2 büyük saldırıya maruz kaldık. Mayıs ve Haziran ayında yapılan sokak gösterileri ile 17 Aralık'ta kurulan komplo, Türkiye'nin bu en parlak, en başarılı yılını doğrudan hedef aldı. Türkiye'nin başarılarından, büyüyen ekonomisinden, aktif dış politikasından, küresel ölçekli projelerden rahatsız olan çevreler, Türkiye'ye karşı kurdukları yeni bir tuzağı uygulama planına geçirdiler. Gezi olayları nasıl ağaç, park, çevre kılıfına saklandıysa, 17 Aralık

Komplosu da, yolsuzluk kılıfına saklandı” (Hürriyet, 01 Ocak 2014) demiştir. Erdoğan’a göre; “17 Aralık Komplosu, yolsuzluk ambalajına gizlenmiş bir suikast girişimidir. 17 Aralık komplosu, milletin hükümetini hedef almıştır. 17 Aralık Komplosu, bunun da ötesinde, milli iradeyi, demokrasiyi, sandığı hedef almıştır. Yargı ve emniyet başta olmak üzere, devlet kurumları içine yerleşmiş bir örgüt, dışarıdan aldığı talimatlarla, Türkiye’nin istikrarına, güven ortamına, Türkiye’nin büyüyen ekonomisine ve kardeşliğine suikast girişiminde bulunmuştur...” (Hürriyet, 01 Ocak 2014) demiştir.

“Gezi Parkı” protestocularına karşı uygulanan polis şiddetine ABD ve AB’den sert tepki gelmiştir. Washington’dan yapılan açıklamada, “ifade, toplanma ve dernek kurma gibi temel özgürlükler”e değinilmiş ve polis şiddetine maruz kalan göstericilerin bu özgürlüklerini kullandıkları ifade edilmiştir. Avrupa Komisyonu’nun açıklamasında da, Türk güvenlik güçlerinin aşırı ve orantısız güç kullanımını kınadıklarını bildirmişlerdir (Cumhuriyet, 02 Haziran 2013).

Aralarında eski senatör ve Türkiye’de görev yapmış eski büyükelçilerin de bulunduğu 80 kişi, ABD Başkanı Barack Obama’ya gönderdikleri 19 Şubat 2014 tarihli mektupta, Gezi olayları ve 17 Aralık yolsuzluk operasyonuna Başbakan Erdoğan’ın cevap veriş tarzından doğan endişeler dile getirilmiştir. Mektupta “O (Erdoğan) ve partisindeki birçokları konumlarını istismar ederek ve hukukun üstünlüğünü riske atarak soruşturmaları kapatmakta, yüzlerce savcı ve binlerce polis memurunu görevden almakta veya yerlerini değiştirmekte, medyanın ağzını bağlamakta, eleştirenleri şeytanlaştırmakta ve ABD Büyükelçisi de dâhil olmak üzere hayali yabancı suçlular bulmaktadır. Bunlardan daha da kötüsü, hükümet olan AKP yargıyı yürütmenin kontrolü altına getirmek ve devlet otoritesini, interneti sansür etmekle genişletmek gibi bazı kurumsal değişimleri zorlayarak demokrasinin şu gibi yapıtaşlarını ortadan kaldırmaktadır: Güçlerin ayrılığı, fren ve denge sistemi ve sivil özgürlükler...” (Cumhuriyet, 21 Şubat 2014) Söz konusu mektupta ifade edilen hususlar, Erdoğan’ın Türkiye’yi “demokratikleştirmek” yerine “otoriter” bir yöne doğru götürdüğüne ve baskıcı bir yönetim sergilediğine ilişkin bir kanaatlerinin oluşmuş olduğuna işaret etmektedir.

5. Sonuç: Kim Kazanacak: “Siyasal İslamcılar mı “Kemalistler” mi?

Çocuk ya da gençlere aktarılan ideolojik söylem ya da meşrulaştırılmaya çalışılan değerlerin, toplumun tüm bireylerince aynen benimsendiği ya da içselleştirildiğini düşünmemek gerekmektedir. Çünkü toplumun tüm bireyleri, devletin ideolojik aktarımlarını bütünüyle benimsememekte veya resmi ideoloji dışı söylemler doğrultusunda yönlendirilebilmektedirler. Böylelikle, hegemonik süreç kendi içinde bir karşı-hegemonya da doğurabilmektedir. AKP’de Türkiye’de hükümet olduğu 2002 yılından itibaren “Kemalizm” karşısında bir karşıt hegemonik iktidarın inşasına girişmiştir. Sivil toplum içinde, işdünyasında, medyada, akademik camiada müttefikler bulmuş, iktidar imkânlarını kullanarak müttefiklerini kendisine meşruluk zemini oluşturmaları konusunda teşvik ederken, muhalefet edenleri ise baskılama yoluna gitmiştir. Bu süreç içinde, siyasal söylemiyle müttefiklik ilişkileri kurmayı başardığı ABD ve AB üyesi ülkeleri de “Kemalist” devletin melunluğu konusunda ikna etmeyi başarabilmiştir. Ayrıca, devlet kurumları içerisinde müttefik İslamcı/tarikatçı destekçilerinin üst düzey karar verici pozisyonlara gelmelerini teşvik etmiş, onlar aracılığıyla, özellikle polis teşkilatı, istihbarat teşkilatı, savcılar ve yargıçlar üzerindeki belirleyici konumuyla “demokrasi” ve demokratik düzene içtenlikle inanmış olan ve kendisinin her zaman için” gizli bir gündemi” olduğuna inanan toplum kesimlerini cezalandırma yoluna gitmiştir.

Aşama aşama “Kemalist” devlet kurumlarına nüfuz ettikçe ve kendi iktidarının yeterince güçlendiğine inandıkça karşıtlarını saf dışı etme konusunda bir maharet gösterebilmiştir. Örneğin Erdoğan’ın 1990’lı yıllardan itibaren “Kemalist” devletle İslamcılar arasındaki iktidar mücadelesinin simgesi haline gelmiş olan “türban” konusunda partisinin milletvekillerine yaptığı konuşma, AKP’nin “Kemalist” devleti İslamileştirme stratejisi hakkında içucu vermektedir. Erdoğan konuşmasında , “Başörtüsü sabır işidir. Kuran bile 23 yılda indi. O zaman alkol bile aşamalı yasaklanmıştı” demiştir. “Fiziki durum” “hukuki durum” ayrımı yapan Erdoğan, toplumun hazırlanması gerektiğinden bahsetmektedir. Bir doğumun bile 9 ayda olduğuna değinen Erdoğan, “Erken doğarsa sakat olabilir. Önemli olan sağlıklı doğması. Başörtüsü bir haktır, doğuştan gelen bir haktır.” (Hürriyet,

ET. 22.02.2013) şeklinde konuşmasına devam etmiştir. Bir başka konuşmasında ise “sessiz devrim”(Hürriyet, ET. 16.02.2013) yaptıklarından söz etmektedir. Yani Erdoğan, “takiye” yaparak, gerçek düşüncelerini kendisine saklayarak aşama aşama ve koşulları kendi lehine döndürdüğüne inandıkça karşıt hegemonik düzenin inşasını gerçekleştirmeye çalışmıştır.

AKP ve Gülen Cemaati/Fethullahçılar, başka bir adlandırmayla “Hizmet Hareketi”, Türkiye’deki “Kemalist” devlet yapısının ele geçirilmesi ve dönüştürülmesi için yakın zamanlara kadar birlikte hareket etmişlerdir. Özellikle devletin istihbarat, polis teşkilatı, adalet bakanlığı, yüksek yargı organları gibi önemli kamu kurum ve kuruluşlarında 1970’li yıllardan itibaren örgütlenen Hizmet Hareketi mensupları, 2002 yılından itibaren AKP’nin devlete nüfuz etmesi sürecinde önemli bir rol oynamışlardır. Uzlaşma içinde buldukları dönem içerisinde devleti bir bakıma aralarında paylaştıklarından bile söz etmek mümkündür. Ancak, Erdoğan’ın gücünün zirvesine ulaştığına inanarak iktidarı paylaşmak istememesi, bunun yanı sıra Hizmet Hareketi’nin AKP’nin dış politikasını ve iç politikasındaki bazı kararlarını tasvip etmemesi, uluslararası konjonktürdeki değişime bağlı olarak radikal İslamcı yapılarla yakın ilişkiler tesis etmeye başlayan AKP hükümetinin Batılı ülkelerle ilişkilerinin bozulması gibi nedenler aralarında ciddi bir ayrılığa yol açmıştır. Nitekim Erdoğan özellikle 17/25 Aralık rüşvet ve yolsuzluk operasyonlarından Hizmet Hareketi mensuplarını sorumlu tutmuş ve onları vatan hainliği ile suçlamıştır.

İktidarının ilk yıllarında destek veren entellektüeller, medya mensupları, akademisyenler ve değişik toplum kesimleri bile artık bir İslamileşme sürecinin uygulanmakta olduğunu kabul etmektedirler. Tarihsel perspektiften bakıldığında, “Gezi Parkı” olayları ve 17/25 Aralık rüşvet ve yolsuzluk operasyonları sonrasında uluslararası kamuoyunun yanı sıra ulusal kamuoyu nazarında da geniş ölçüde “reformcu” liderden “otokratik” lidere dönüşen Erdoğan’ın ve siyasal İslamcı bir anlayışın, Türk siyasal yaşamındaki etkisinin giderek zayıflayacağı ve “Kemalist” hegemonyanınvarolmaya devam edeceği değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Akşin, S., vd., *Türkiye Tarihi (1908-1980)*, Cilt: IV, İstanbul: Cem Yayınları.
- Bilgin, N. (2001), *İnsan İlişkileri ve Kimlik*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bila, H. (1979), *CHP Tarihi 1919–1979*, Ankara: DMS Doruk Matbaacılık Sanayi.
- Birand, M.A., "Yargı Son Savaşını Veriyor", (25 Ocak 2011), *Posta*
- Bol, F., "AB Çıkarması", *Türkiye*, 25.11.2002
- Cebesoy, A.F. (1960), *Siyasî Hâtıralar (II. Kısım)*, İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları A.Ş.
- Çakırözer, U., "Balyoz'daki Yargılama Hataları Saygınlığınızı Yok Ediyor", (26 Eylül 2012), *Cumhuriyet*
- Çandar, C., "Erdoğanla Bir Uçtan Bir Uca...", (27 Kasım 2002), *Yeni Şafak*
- Çınar, M. (1996), "Postmodern Zamanların Kemalist Projesi", *Birikim*, No. 91, 32-38.
- Ergin, S., "Balyoz Delillerinde Bir Muamma", (27 Eylül 2012), *Hürriyet*
- Ergin, S., "Prag'daki Soğuk Görüşmeden, Ankara'daki Sıcak Sarılmaya", (29 Haziran 2004), *Hürriyet*
- Evren, K. (1990), *Kenan Evren'in Anıları*, Cilt: 1, Milliyet Yayınları.
- Gürkan, U., "Sezer'den Bush'a..", (01 Temmuz 2004), *Star*
- İlhan, C., "Amerikan Vizesi-1-: Son Amerikan Yolcuları", (12 Mart 2002), *Yeni Asya*
- İlhan, C., "Amerikan Vizesi-2-: Görücüye' mi Çıkkıldı", (13 Mart 2002), *Yeni Asya*.
- İlhan, C., "Amerikan Vizesi-3-: ABD'nin Doğal Müttefik", (14 Mart 2002), *Yeni Asya*
- İlhan, C., "Amerikan Vizesi-8-: AKP de Bir Ara Dönem Partisidir", (19 Mart 2002), *Yeni Asya*
- İnce, Ö., "Bir Şans Olarak Cumhurbaşkanı Sezer", (31 Aralık 2005), *Hürriyet*
- Kaplan, İ. (2002), *Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koçak, C. (2003), *Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938-1945*, Cilt:1, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Köker, L. (2005), *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kömürcü, G., "Erdoğan'ın Arkası'ndan 'Derin' Kulisler...", (13 Aralık 2002), *Akşam*
- Oran, B. (1997), *Atatürk Milliyetçiliği*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

Parlak, İ. (2005), *Kemalist İdeoloji'de Eğitim*, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.

Pope, H. (2010), "Pax Ottomana", *Foreign Affairs*, 89 (6), 161-171

Timur, T. (1998), *Osmanlı Kimliği*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Timur, T. (2001), *Türk Devrimi ve Sonrası*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

"Erdoğan: Alevilik Din Değil", <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22653369.asp>, (ET. 22.02.2013)

"Artık Sessizliğini Boz", (21 Şubat 2014), *Cumhuriyet*.

"Başbakan Erdoğan: Gençlik Kolları Dökülüyor", <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22613488.asp>, (ET. 16.02.2013)

"Başbakan Son Kumarını Oynuyor: AKP'nin Hedefi, Anayasa Mahkemesi'ni ve HSYK'yı Ele Geçirmek", (06 Ağustos 2010), *Ortadoğu*

"ABD'den Söz Var İcraat Yok", (28 Haziran 2004), *Radikal*

"Amerika Komplo Kurdu", (14 Mart 2005), *Dünden Bugüne Tercüman*

"Bush Protokolü", (27 Haziran 2004), *Hürriyet*

"İkiyüzlülüğü Bırakıp Türkiye'yi de Alalım", (30 Kasım 2002), *Yeni Şafak*

"İrtica Tehdidi Belgesi İçin Gizli Kararname", (3 Kasım 1997, *Hürriyet*

"17 Aralık Suikast Girişimi", (01 Ocak 2014), *Hürriyet*.

"Rumsfeld Türkiye'yi Suçladı", (6 Şubat 2005), *Cumhuriyet*

"Silah Bırakılmazsa Geri Adım Atmayız", <http://siyaset.milliyet.com.tr/silah-birakilmazsa-geri-adim-atmayiz/siyaset/siyasetdetay/20.01.2013/1657714/default.htm>,

(ET.20.01.2013)

"TSK'nin Üzerinden Elinizi Çekin", (27 Haziran 2009), *Cumhuriyet*

"Washington'dan Görünen...", 15 Temmuz 2002, *Milliyet*

"Washington, Müttefiki Ankara'nın Kulağını Çekti", (02 Haziran 2013), *Cumhuriyet*.

"Wikileaks Türkiye Belgeleri: Erdoğan'ın Oval Ofis Portresi", (20 Mart 2011), *Taraf*

"Yargıtay ve Danıştay'da daire ve üye sayısı arttı", <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=17017953>,

(ET. 23.02.2013)